

«цифровим суверенітетом», є США, що викликає природне занепокоєння інших країн. Зокрема китайські вчені запропонували ввести та легітимізувати у міжнародному праві поняття «інтернет-кордон» та «інтернет-суверенітет», Президент Казахстану Н. Назарбаєв висунув практично аналогічну пропозицію про визначення «електронного кордону» та «електронного суверенітету».

Розглядаючи зазначену тенденцію разом із можливістю зменшення рівня анонімності у всесвітній мережі (із введенням «Інтернет-паспорта» для користувачів), можна зазначити, що панівний до останнього часу неоліберальний підхід до розуміння мережі Інтернет (так звана «Каліфорнійська ідеологія», до якої Р. Барбрук та А. Камерон відносили: 1) пропагування «віртуального класу» – «техноінтелігенції з вчених, інженерів, комп'ютерних вчених, розробників відеоігор та інших фахівців в сфері комунікацій»; 2) виникнення «вільного цифрового ринку»; 3) виникнення «цифрової Агори») зазнає кардинальних змін, а на зміну йому приходить «технореалізм» з ключовою роллю держави у розвитку мережі Інтернет (А. Шапіро, Д. Шенк, С. Джонсон). Для «технореалізму» технології не є нейтральними, держава відіграє важливу роль у формуванні нового електронного світу, вона не лише має право, а й зобов'язана допомогти інтегрувати кіберпростір та звичне суспільство, інформація «хоче» бути захищеною.

Бібліографічні посилання

1. Даник Ю. Полігон протистояння – кіберпростір [Електронний ресурс] / Юрій Даник. – Режим доступу: <http://na.mil.gov.ua/number/4837/1915.htm>
2. Іванов В. Інформаційна безпека України: аспект діяльності ЗМК [Електронний ресурс] / В. Іванов. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1921>.
3. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. – К.: НІСД, 2011. – 47 с.
4. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України. – К.: НІСД, 2011. – 30 с.
5. Кібервійни – міф чи реальність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nano.if.ua/page/kiber-vijni-mif-chi-realnist>
6. Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України. Аналітична записка / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/294/>
7. Мережко О. Проблеми кібервійни та кібербезпеки в міжнародному праві [Текст] / Олександр Мережко // Юридичний журнал. – 2009. – № 6. – С. 94–95.
8. Щодо основних викликів безпеці особи в умовах стрімкого впровадження сучасних інформаційних технологій. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/531/>
9. Morozow J. Wrog z sieci / J. Morozow // Newsweek. – 24.05.2009. – S. 40–41.
10. Transparency Report: Government Requests [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com/transparencyreport/governmentrequests/>

Надійшла до редколегії 28.02.2012 р.

УДК 321.323

В. М. Щербак

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОЛІТИЧНЕ РЕКРУТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ: НАПРЯМКИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Розглядаються проблеми і перспективи демократичної трансформації політичного рекрутування. Аналізуються теоретичні передумови партійного і державного кад-

рового менеджменту. Встановлюються тенденції взаємодії держави і громадянського суспільства в межах реалізації політичного рекрутування.

Ключові слова: політичне рекрутування, демократизація, громадськість, вертикальна мобільність, ієрархія, мережний принцип.

Рассматриваются проблемы и перспективы демократической трансформации политического рекрутирования. Анализируются теоретические предпосылки партийного и государственного кадрового менеджмента. Устанавливаются тенденции взаимодействия государства и гражданского общества в рамках реализации политического рекрутирования.

Ключевые слова: политическое рекрутирование, демократизация, общественность, вертикальная мобильность, иерархия, сетевой принцип.

Article examines the problems and prospects of democratic transformation of the political recruitment. Analysis of the legislative background of the party and government personnel management. Establish trends in the state and civil society within the limits of political recruitment.

Keywords: political recruitment, democratization, the public, vertical mobility, hierarchy, network principle.

Постановка проблеми. Політичні дослідження в Україні перебувають на етапі пошуку парадигми осмислення взаємодії влади і суспільства. Двадцятиріччя демократичних перетворень довело, що держава як політичний інститут і громадянське суспільство як його опонент і конкурент потребують нових підходів для взаємодії в межах масштабних програм модернізації. Одним з провідних напрямків модернізації подібної взаємодії є політичне рекрутування, яке виступає як механізмом добору професійних кадрів та забезпечення контролю функціонування влади, так і реалізацією її компетентності і відповідальності вимогам соціуму. В умовах демократизації завдання державної виконавчої влади перебувають під тиском різноманітних внутрішньополітичних і зовнішньополітичних викликів та імпульсів.

Посилення кадрового потенціалу органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування має на меті успішну реалізацію програм соціально-економічних реформ. Найбільш актуальним у цьому контексті, на думку автора, є співвідношення політичної лояльності та партійних інтересів з інтересами широких верств населення зі стратегічними завданнями держави. Крім того, важливою особливістю політичного рекрутування є відповідність європейським практикам демократичного добору політичних кадрів і оновлення політичних еліт.

З переходом територіального управління на принципи субсидіарності і децентралізації система політичного рекрутування має орієнтуватися на місцевий і регіональний кадрові резерви з різним рівнем професійної підготовки і компетенції. Отже, місцеві управлінські пріоритети також відіграють важливу роль у визначенні теоретичних засад перетворень системи рекрутування.

Провідним засобом підвищення ефективності державної виконавчої влади в умовах демократичних перетворень є зменшення залежності управлінських органів від мінливої політичної ситуації з одночасним збереженням дотримання програмних вимог політичних сил, які формують політичний курс всієї держави.

Серед останніх публікацій, на які спирається автор, слід вказати такі. К. К. Баранцевою [1] розкрито зумовленість історичних формоутворень еліти про неї у контексті історичних типів соціальності (премодерн, модерн, постмодерн). Ю. В. Конотопцевою [2] з'ясовано зміст поняття «державно-управлінська еліта», її роль і особливості у сучасному державотворенні. У роботі, автором якої є С. П. Петрусь [3], розроблено пропозиції щодо вдосконалення кадрової політики у даних органах на сучасному етапі.

Отже, проблемою даної статті є модернізація політичного рекрутування виконавчої влади як чинника демократизації сучасної України. Метою статті є встановлення уявлень щодо способів і форм політичного рекрутування відповідно до світового досвіду.

Основний зміст. Спосіб рекрутування еліти і лідерів відображає напрямки розвитку суспільства. Даний процес відображає систему цінностей та ступінь протиріч, а також ступінь та тип репрезентативності політичної системи, принципові основи соціальної стратифікації та її артикуляції всередині політичної системи, структурні зміни в політичних ролях. Як фактор, який визначає зміни у рекрутуванні еліт, він визначає шляхи для політичної участі, а також впливає на стабільність держави в цілому.

Політичне рекрутування у сучасній політичній науці визначається як залучення індивідів на різні ролі у політичній системі (в якій держава та громадська спільнота розподіляють ресурси). Є кілька видів рекрутування відповідно до системи політики та уряду. Ними є традиційний, автократичний та демократичний. Традиційний та автократичний методи базуються на довільному доборі правлячої групи, а не на раціональному виборі громадян та електорату. Демократичний вибір може розглядатися як система добору лідерів, оскільки вона базується на основі альтернативи.

Згідно з аналізом американської публічної політики, який здійснили Генрі Бреді, Кей Шольцман, Сінді Верба [6], є підстави вважати, що залучення громадян до політичної участі є дворівневим процесом. По-перше, ті, хто залучають інших до політичної активності і шукають активістів на основі раціонального планування, або, по-друге, вони шукають відповідно до ірраціональних запитів і очікувань. Аналізуються перспективи, які створюють для індивідів можливість сказати «так» – для участі в політиці. Ті рекрутери, які мають інформацію про очікування потенційних учасників політичної діяльності, більш успішно знаходять цільові групи для вертикальної мобільності.

Дослідники рекрутування та політичної участі Пол Абрамсон та Вільям Клаггет [4] стверджують, що політичні еліти в сучасних умовах витрачають значні ресурси на добір кадрів. Є підстави вважати, що політичні еліти здійснюють стратегічне рекрутування. За допомогою стратегічного рекрутування вплив у межах партійної ієрархії на політичну участь є таким, що підриває перспективу успіху, якщо політичні еліти використовують старі типи участі як індикатори можливостей та бажання індивідів відповідати уподобанням рекрутерів. Через це рекрутування має бути спрямоване на індивідів, які можуть брати участь у політичній діяльності без цілеспрямованих зусиль з рекрутування (добровільно). Використовуючи емпіричні дані, вчені демонструють, що рекрутування всіх типів використовується на основі позитивного досвіду політичної участі.

Елвін Ройер, вивчаючи політичне рекрутування і політичні зміни в Кенії [10], побудував концепцію шляхів та досвіду політичної соціалізації, які призвели тих чи інших діячів до статусу політичної еліти. (Наприклад, до членства в установчій раді та національній асамблеї Кенії).

У статті Жана Бекара-Леклерка «Місцеве політичне рекрутування у Франції та США. Дослідження мерів» [5] стверджується, що місцеві еліти є базою політичної системи. З цього погляду вони репрезентують собою перший рівень добору політиків. Розглядаючи політичну систему в цілому, вчений висуває дві гіпотези: по-перше, про відсутність зв'язку між локальними та центральними політичними елітами, та, по-друге, про симбіотичний мережний політичний зв'язок між політичними рівнями, коли місцева влада стає основою для більш високих політичних посад.

Піппа Норіс та Джоні Ловіндаскі [8] надають узагальнюючі уявлення щодо рекрутування законодавчих і виконавчих органів у Великій Британії за 25 років. Для них центральним питанням є, як і чому політичні лідери досягають успіху, в той час як іншим це не вдається. Також у книзі аналізуються причини порівняно невеликої кількості жінок чорношкірих та представників робочого класу у британському парламенті. Рекрутування до законодавчих органів передбачає досить радикальний крок від нижчих рівнів активістів партій та їх місцевих функціонерів, радників до парламентської кар'єри.

Ганг Гуо [7] досліджує рекрутування членів партії та політичної участі в материковому Китаї, стверджує, що, незважаючи на фундаментальні політичні розбіжності між ліберальними демократіями та авторитарними режимами, звичайні громадяни та локальні політії намагаються впливати на наслідки урядової

політики. Їх поведінка значним чином впливає на політичні інститути, зокрема на партії і держави. Правлячі партії в авторитарних політиях також активно визначають громадян для залучення їх у політику, а також для інших цілей.

Після початку реформ Ден Сяопіна у Китайській Народній Республіці комуністична партія відмовилася від маоїстської практики загальної мобілізації громадян. Замість цього політична мобілізація здійснюється через процес ретельного рекрутування членів партії. Рішення партії про залучення громадянина є стратегічним вибором, який базується на бажаній поведінці окремих громадян. У той же час політична участь окремих індивідів може впливати на урядові рішення.

Висновки. Розвиток політологічних досліджень у галузі форм і способів політичного рекрутування державної виконавчої влади потребує здійснення низки послідовних кроків. Необхідним теоретичним і прикладним завданням є визначення змісту програм демократичних перетворень у сучасній Україні, її початкового і кінцевого етапів, а також їх змісту і спрямованості на здійснення проміжних результатів і дій у межах політичної модернізації України. Також політологічний аналіз має створити умови централізації рішень щодо демократизації і побудувати рівні компетенції політичних кадрів, які можуть брати участь у демократичних перетвореннях у межах функціонування органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Важливе місце в науковому обґрунтуванні ролі політичного рекрутування в процесах демократичних перетворень посідає розробка політичних вимог претендентів до працевлаштування в межах державної виконавчої влади.

Ці вимоги мають ґрунтуватися на завданнях державного і суспільного розвитку. Отже, принцип вузькопартійної лояльності має поступитися вимогам розуміння відповідності моменту розбудови держави на сучасному етапі.

Долучення України до європейських і світових стандартів політичного рекрутування потребує визначення засад роз'єднання пріоритетів виборних і професійних політичних кадрів. Загалом концепція дослідження впливу політичного рекрутування на процеси демократизації передбачає встановлення змісту понять «політичний і кадровий потенціал». Вони визначають керівників певної ланки, які приймають не лише функціональні бюрократичні, але й державно-політичні рішення і тому потребують не лише функціональності тих чи інших інститутів, але й політичних поглядів і уподобань, а також належності до громадських організацій.

Подальше дослідження принципів впливу політичного рекрутування на процеси демократизації передбачають також встановлення оптимального рівня політизації добору кадрів. Цей рівень має знижуватися в межах реалізації програми демократичних перетворень і зростати у кризові моменти.

Таким чином, гармонізація політичного рекрутування передбачає наявність певного компромісу між вузькими партійними і відомчими інтересами і побудову цілісної структури з єдиними вимогами і з залученням закордонного досвіду. У межах компетенції кожного органу державної влади необхідно на рівні стандартів визначити обсяг державних послуг, порядок надання та критерії оцінки їх якості, передбачивши запровадження відповідальності за порушення порядку надання таких послуг.

З огляду на це потребує вдосконалення нормативне регулювання вимог професійної етики державних службовців, підстави та процедури притягнення до відповідальності за її порушення.

З метою забезпечення ефективної реалізації центральним органом виконавчої влади з питань державної служби єдиної державної політики у цій сфері потребують уточнення повноваження цього органу з метою посилення його спроможності щодо виконання поставлених перед ним завдань. Насамперед це стосується розвитку наскрізної системи управління персоналом в органах державної влади на центральному та місцевому рівнях.

Професіоналізація державної служби здійснюється насамперед через систему професійного навчання державних службовців, розвиток якої має бути визначено одним із пріоритетів державної політики у цій сфері. Зазначена система передбачає цільову підготовку за державним замовленням висококваліфікованих фахівців з питань державного управління, залучення провідних закладів освіти до здійснення

перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців з метою поліпшення їх спроможності виконувати аналітичну роботу.

Суттєвою умовою для забезпечення високої професійності має стати розширення можливостей для навчання державних службовців, зокрема на основі застосування дистанційного навчання, проведення регулярних обмінів досвідом між державними службовцями та обговорення актуальних проблем державного управління, застосування новітніх технологій у цій сфері. Перспективою подальшого розгляду проблеми, порушеної в даній статті, є визначення параметрів закордонного досвіду у оптимізації політичного рекрутування та його застосування в сучасній Україні.

Бібліографічні посилання

1. **Баранцева К. К.** Еліта як духовно-інтелектуальний феномен (соціально-філософський аналіз): автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / К. К. Баранцева; Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2001. – 20 с.
2. **Конотопцева Ю. В.** Державно-управлінська еліта як чинник державотворення в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Ю. В. Конотопцева; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х., 2009. – 20 с.
3. **Петрусь С. П.** Управління кадровими ресурсами в умовах модернізації Державної митної служби України: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 [Електронний ресурс] / С. П. Петрусь; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – Д., 2007. – 20 с.
4. **Abramson P. R.** Recruitment and Political Participation / Paul Rabramson, William Claggett // Political Research Quarterly. – Dec., 2001. – Vol. 54. – No. 4. – P. 905–916.
5. **Becquart-Leclercq J.** Local Political Recruitment In France And The United States: A Study Of Mayors / Jeanne.Becquart-Leclercq // European Journal of Political Research. – December 1980. – Vol. 8, Issue 4. – P. 407–422.
6. **Brady H.** Prospecting for Participants: Rational Expectations and the Recruitment of Political Activists / Henry Brady, Kay Lehman Schlozman, Sidney Verba // The American Political Science Review. 1999. – Vol. 93. – No. 1. – P. 153–168.
7. **Guo G.** Party Recruitment and Political Participation in Mainland China / G. Guo. – Режим доступу: <http://home.olemiss.edu/~gg/paperhtm/dissabst.htm>
8. **Norris P.** Political recruitment: gender, race, and class in the British Parliament / Pippa Norris, Joni Lovenduski. – Cambridge University Press, 1995. – 320 p.
9. **Omodia M.** Elite Recruitment and Political Stability in the Nigerian Fourth Republic / Monday Stephen Omodia // Social Sciences. – 2010. – № 24(2). – P. 129–133.
10. **Rouyer A.** Political Recruitment and Political Change in Kenya / A. Rouyer // The Journal of Developing Areas. – 1975. – Vol. 9. – No. 4. – P. 539–562.

Надійшла до редколегії 16.01.2012 р.